

EKONOMICKO-SOCIÁLNE DÔSLEDKY DOPADU FINANČNEJ A HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA OBYVATEĽSTVO V SR

SOCIAL-ECONOMY CONSEQUENCES OF FINANCIAL AND BUSINESS CRISIS IMPACTS ON THE POPULATION OF SLOVAKIA

Martin BITTNER - Tatiana SOROKOVÁ

Abstract

In mid 2007 the first signs of global economic crisis start to surface in the USA. It spreads in a short time to the rest of the world, not sparing Slovakia. Almost 3 years have passed since the outbreak and it's still not clear if countries have managed to defeat this economic "plague". The aim of this thesis is to focus on the causes that led to the crisis, point out the cohesion of systems and show it's impact on Slovakia and it's inhabitants, who were directly or indirectly afflicted. It describes the struggle of competent authorities to fight the crisis by implementing different measures to decrease it negative influence.

Key words

financial crisis, unemployment, cash-flow, business

Úvod

Jednou z najdiskutovanejších celosvetových tém je ekonomická a hospodárska kríza a jej dôsledky v jednotlivých krajinách. Počiatky krízy majú pôvod v USA, avšak v dôsledku prepojenosti finančných trhov a ich jednotlivých segmentov zasiahla celosvetové hospodárstvo, nevynímajúc slovenské. Neprejde deň, kedy o kríze v rôznej podobe by nebola zmienka v médiách, alebo priamo nezasiahla kvalitu života ľudí v sociálnych a pracovných interakciách. Väčšina podnikateľov a riadiacich pracovníkov sa odvolávajú na jej prítomnosť a niekedy ju dokonca udávajú ako príčinu vlastných neúspechov. Samozrejme, objektívne ma na svedomí mnoho „obetí“ a zasiahla nie len podniky ale aj osudy mnohých ľudí.

Problematika finančnej a hospodárskej krízy

Počiatky hospodárskej krízy siahajú do roku 2007 a na Európu a ostatné časti sveta dolieha s miernym časovým oneskorením, avšak so značným efektom. Jej dôsledky pretrvávajú dodnes. Od jej vypuknutia ubehli už takmer 3 roky, príčinami krízy sa zaoberalo nespočetné množstvo odborníkov, bola predmetom mnohých analýz a štúdií, denne zamestnáva politikov po celom svete a obavy z jej negatívnych dopadov prinášajú do finančného sveta značnú neistotu. Zo skúsenosti môžeme konštatovať, že v svojej podstate je úplne jedno či sa jedná o malú krajinu s pár miliónmi obyvateľov, alebo o veľké krajiny, finančná kríza jednoducho zasiahla všetkých bez rozdielov. Táto téma patrí v súčasnosti k jednej z najdiskutovanejších nielen na vládnych úrovniach, ale aj v širokom podnikateľskom spektre.

Vo svete sa stretávame s rôznym výkladom slovného spojenia finančná kríza. Odborná literatúra definuje finančnú krízu ako: „krízu štátnych financií, kde štát nie je

schopný hradit svoje záväzky úverom. Môže byť sprievodným javom krízy peňažnej, resp. úverovej[1]. Z vyššie uvedenej charakteristiky vyplýva, že finančná kríza je spätá predovšetkým so zlým hospodárením štátu.

Jeden z ďalších výkladom pochádza z dielne Goldsmitha (1982), ktorý finančnú krízu interpretuje ako: „prudké, okamžité, ultracycklické zhoršenie všetkých alebo veľkej väčšiny finančných indikátorov (krátkodobé úrokové sadzby, ceny aktív, insolventnosť firiem a finančných inštitúcií)[2].

V súčasnej terminológii definuje významný český ekonóm Musílek (2004) finančnú krízu ako: „výrazné zhoršenie veľkej väčšiny finančných indikátorov, prejavujúcich sa nedostatočnou likviditou finančného systému, rozsiahlou insolventnosťou finančných inštitúcií, nárastom volatility výnosových mier finančných inštrumentov, výrazným poklesom hodnoty finančných a nefinančných aktív a podstatným znížením rozsahu alokácie úspor vo finančnom systéme“[3]. Kríza je komplexným pojmom zahŕňajúcim čiastkové krízy ako úverovú, menovú, investičnú a krízu likvidity

Prognóza a opatrenia

Finančná kríza nepredstavuje len obyčajné slovné spojenie, sú to dva pojmy majúce zničujúci dopad na životy bežných ľudí, ktorých mnohokrát privádzajú až na pokraj biedy, vedú k politickej nestabilite, či znižujú ekonomický rast krajiny. Predovšetkým z týchto dôvodov je dôležité vedieť aspoň z časti finančnú krízu predikovať, alebo sa snažiť o zmiernenie jej dopadov.

V súčasnosti nie sú k dispozícii žiadne relevantné metódy, ktoré by mali potenciál predchádzať krízam. Každá krajina sveta si uvedomuje a cíti prítomnosť finančnej krízy a snaží sa rýchlymi zásahmi čo najviac zmierniť jej dopady a vytvoriť opatrenia na predchádzanie vzniku podobnej situácie v budúcnosti. Na mnohých opatreniach kooperuje hneď niekoľko svetových organizácií ako napríklad Medzinárodný menový fond, Svetová banka, OECD a iné. Medzi ich hlavné ciele patria predovšetkým tieto oblasti:

- Podpora nárastu kvality kontrolného systému.
- Skvalitnenie bankového dozoru.
- Regulácia externých záväzkov a pohľadávok, kontrola kapitálovej primeranosti.
- Zlepšenie kurzovej politiky.
- Menové opatrenia smerujúce k dôvere [4].

USA pred príchodom krízy

Vo všeobecnosti sa za hlavné príčiny kríz považuje predovšetkým prehratie ekonomiky, ktoré často býva spôsobené bublinami na rozličných trhoch. Táto situácia presne nastala aj v USA, kde v pozadí celej krízy stojí na nestabilných základoch postavený boom alebo bublina na trhu s nehnuteľnosťami. Podstatou všetkých kríz vo svete, či už bankových alebo menových je, že prichádzajú v období, kedy ekonomiky dosahujú svoj vrchol. Spojené štáty americké v posledných rokoch sužovalo hneď niekoľko významných problémov. Medzi tie najjednoduchšie patria útok na Svetové obchodné centrum, vojnu v Iraku a v Afganistane. Všetky mali do značnej miery vplyv na vývoj ekonomiky.

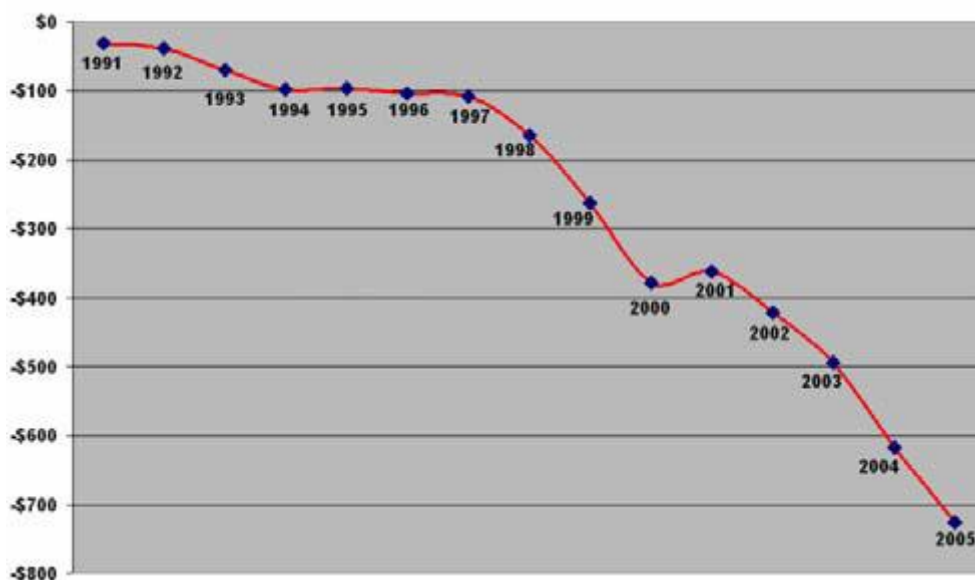
V roku 2001 došlo k veľmi radikálnemu zníženiu úrokovej miery zo 6,75 % v roku 2000 na novú úroveň 1,75 % [5]. Pokles v dobe akútneho nedostatku peňažných zdrojov znamenal pre rad spoločností spôsob financovania a pomerne dosť lacného v podobe bankového úveru. Po nedôvere voči akciovým trhom a prepade po útokoch, prináša bankový

sektor na čele s FED so sebou svetlo nádeje pre firmy i domácnosti vďaka lacným spotrebiteľským úverom, ktoré umožnili veľkodušne utrácať aj naďalej.

Americké spoločnosti nedokázali uspokojiť dopyt, čo pri lacnom doláre predstavovalo nárast importu. To sa muselo prejavovať aj v bilancii zahraničného obchodu, ktorý zaznamenal pokles z úrovne – 365 mld. dolárov v roku 2001 na novú úroveň – 714 mld. dolárov v 2005 [6]. Jedným zo spôsobov na dosiahnutie vyváženého kapitálového účtu predstavovali nové portfóliové investície, pomocou ktorých sa dá pre financovať deficit bežného účtu. Po amerických aktívach bol vo svete veľký dopyt a to hlavne zo strany investorov ako Čína, či krajiny vyvážajúce ropy, ktoré mali s USA kladný prebytok obchodnej bilancie. Obe tieto skupiny boli v pozícii, keď mali k dispozícii dostatok voľne dostupných finančných zdrojov, no ich trh bol nerozvinutý alebo príliš malý na to, aby absorboval ohromné toky peňazí. Za týchto podmienok ako pre spotrebiteľov z USA, pre ktorých to znamenalo nízke ceny na tovar dovážaný z Číny, tak aj pre investujúce spoločnosti, bola táto celá situácia prospešná.

Graf č. 1: Obchodná bilancia USA v mld.:

Zdroj: www.census.gov

Dôležité je taktiež podotknúť, že domáci spotrebiteľia neostali len pri spotrebiteľských úveroch, ale vrhli sa aj na úvery dlhodobé, hypotéky.

Hypotekárna kríza, ktorá sa bezprostredne stala základom celosvetovej krízy súvisí so sekuritizáciou. Samotná sekuritizácia je charakterizovaná ako proces, kde dochádza k premene aktív (úverov) na cenné papiere v súvahe spoločnosti. Ide o princíp vytvorenia obchodovateľných cenných papierov z nelikvidných dlhových aktív. Proces sekuritizácie prebieha formou ABS „asset back securities“, čo v preklade znamená finančný inštrument, ktorý je vytváraný bankou s cieľom eliminácie rizík prenášaných na investorov. Gro amerického bankovníctva spočíva v rozdelení úloh medzi hypotekárne inštitúcie a agentúry tzv. Special purpose vehicle (SPV), ktoré môžu mať dvojakú podobu vlastníctva a to súkromnú alebo sú v rukách vlády. Takéto sú v USA dve, Freddie Mac a Fannie Mae. Celý kolobeh prebieha tak, že agentúra prijíma hypotéky podľa dopredu stanovených štandardov, koordinuje toky z hypotekárnych úverov pre financovanie cenných papierov vydávaných na sekundárnom trhu. Ratingové agentúry ďalej stanovia jednotlivým CP vydaným SPV príslušný rating podľa ich kvality. V pozícii subjektu vydávajúceho vystupuje investičná

banka. Jej úlohou je zabezpečenie štruktúry, predaja, marketingu a managementu emisie. CP sú ponúkané rôznym investorom, ktorí prijímajú rovnaký podiel na všetkých úrokoch a splátke istiny.

Medzi ďalších podielnikov na kríze možno považovať špekulantov na trhu s nehnuteľnosťami. V roku 2005 približne 28 % domov kúpili noví majitelia ako investíciu do budúcnosti a ďalších 12 % domov slúžilo ako víkendové chalupy. Z toho vyplýva, že asi 40 % nehnuteľností získaných z rizikových hypoték nebolo prednostne určených na bývanie rodín. Mnoho významných ekonómov obviňuje z prasknutia realitnej bubliny a krachu trhu vládu. Podľa ich názorov práve vláda svojou úpravou zákona týkajúceho sa reinvestovania, dovolila nárast hypoték so statusom rizikové na neudržateľnú mieru. Schválené korektúry boli benevolentné pri poskytovaní úverov na nákup domov aj obyvateľom, ktorí by sa predtým ani nekvalifikovali [7].

Americký sen o bývaní sa začal rúcať ako domček z kariet a zároveň s ním aj finančné trhy. Hypotekárne spoločnosti neboli schopné poskytovať ďalšie úvery a návratnosť dovtedy už poskytnutých pôžičiek sa blížila k nulovej hranici, to bolo aj príčinou krachu dvoch najväčších hypotekárnych ústavov v USA Freddie Mac a Fannie Mae. Vrcholom pre viaceré finančné zoskupenia sa stal oznam najväčšej francúzskej banky BNP Paribas, že už viac nebude poskytovať finančné zdroje na rizikové hypotéky z dôvodu nízkej úrovne likvidity [8].

Súčasný vývoj situácie

Finančná kríza spôsobila prepád takmer všetkých vyspelých ekonomík sveta do stavu recesie. Znovu naštartovanie a jej rast sa predpokladá v roku 2010 a to predovšetkým v rozvíjajúcich sa ekonomikách. V priebehu niekoľkých budúcich rokov sa ráta s rekordným nárastom zadlženosti vlád, čo je spôsobené ich úsilím o vyrovnanie poklesu dopytu v oblasti súkromného sektora. Priaznivý vplyv na vývoj situácie z krátkodobého pohľadu by mal spôsobiť zmierňovanie menových politík, čo sa doposiaľ prejavilo v poklese úrokových sadzieb a kratšej dobe splatnosti. Prognózy ukazujú, že návrat na úrovne ekonomického rastu pred nástupom krízy bude veľmi pomalý, pretože vyspelé štáty sveta, najviac sa podieľajúce na vytváraní agregátneho dopytu, vykazujú pomerne vysokú mieru zadlženia a v prvom rade dôjde k snahe vlád o oddlžovanie, čo je ale postupný a zdĺhavý proces.

Pomaly rastúce indikátory ekonomického rastu, medzi ktoré patrí aj kompozitný indikátor tzv. CLI- stúpol v drvivej väčšine vyspelých krajín, sa kladne prejavili aj na exporte domácej ekonomiky. Neustále v poklese pokračujúce trendy sa začali stabilizovať od apríla 2009. K obratu došlo v krajinách, ktoré sú dôležitým partnerom Slovenska v oblasti exportu, čo sa odrazilo v pozitívnych číslach.

Vývoj v Slovenskom finančnom sektore:

Veľkosť finančného sektora, daná množstvom aktív všetkých subjektov počas prvej polovice roka 2009, poklesla o 10,3 mld. € na novú úroveň 72,7 mld. €, čo predstavuje percentuálny pokles o 12,4 %. Pod tento výrazný pokles sa pričínal hlavne bankový sektor, ktorého bilančná suma sa oproti decembru roku 2008 znížila o 9,9 mld. €. Tento markantný pokles nepredstavuje prirodzený vývoj v rámci bankového sektora, ale je spôsobený prechodom na novú menu a s tým súvisiace prerušenie uplatňovania sterilizačných opatrení NBS. V praxi to znamenalo stiahnutie prostriedkov zo strany zahraničných bánk v hodnote niekoľko mld. €. Ďalším dopadom hospodárskej a finančnej krízy je vplyv na expozíciu domáceho finančného systému hlavne vo vzťahu k reálnej ekonomike. Bankové inštitúcie sa opatrnejšie stavali k poskytovaniu úverov, čo v prípade domácnosti a podnikov smerovalo k zníženiu tempa rastu poskytnutých úverov. Prostriedky, ktoré mali banky voľne k dispozícii, sa v dôsledku vysokej averzie k riziku investovali do nákupu štátnych domáчих

a zahraničných cenných papierov. Čo sa týka pasívnej zložky, sa kríza prejavila znížením stavu firemných vkladov hlavne z dôvodu nahradzovania výpadku prevádzkového cash-flow finančnými rezervami uloženými v bankách.

Nezamestnanosť v SR

Slovo nezamestnanosť je reprezentantom tých najvážnejších problémov dotýkajúcich sa nie len pracujúcich ale aj ich blízkych. Ešte donedávna bol pojem „zamestnanosť“ považovaný za úplnú samozrejmú, ba dokonca v určitých prípadoch považovaný za nutné zlo, ktorému sa nezostáva nič iné len podriaďovať. Až pocítanie dopadov spôsobujúcich nezamestnanosť, prinútilo ľudí zmeniť ich myslenie a rebríček priorít.

Vo všeobecnosti, v nezamestnanosti, možno pokladať ako najviac ohrozené hlavne nasledujúce skupiny ekonomicky aktívnych občanov:

- a. obyvateľstvo vo veku od 18 do 24 rokov vrátane absolventov
- b. obyvateľstvo vo veku nad 50 rokov
- c. obyvateľstvo nezamestnané viac ako 1 rok – čiže reprezentujúce tzv. dlhodobú nezamestnanosť

Navyše sa v súčasnosti s týmto pojmom stretávame na každom kroku. Môžu za to negatívne dopady hospodárskej a finančnej krízy, ktoré či chceme alebo nie, zasiahli „bežných“ ľudí. Veď miera nezamestnanosti dosiahla na konci roku 2009 až 12,66 %. Oproti rovnakému obdobiu minulého roku podiel obyvateľov, ktorí prišli o prácu narástol o 4,27 %. Množstvo ľudí pripravených ihneď k nástupu do zamestnania evidovaných na úradoch práce po celej krajine bolo v decembri 2009 na úrovni 335 490, čo predstavovalo nárast oproti stavu v decembri roku 2008 o bežmála 116 570 ľudí, teda 53,3 percenta, pričom počet voľných pracovných miest sa na trhu znížil z 11 000 v roku 2008 na 5 000 v decembri 2009. V evidencii úradov došlo aj k navýšeniu počtu ľudí, ktorí pre dlhodobú práceneschopnosť, či iné príčiny neboli schopní nastúpiť do práce. Ich počet je 14 500 a je predpoklad, že postupne dôjde k ich presunu do skupiny disponibilných nezamestnaných. Navyše prognózy vývoja sú negatívne a v čase, keď podniky prepúšťajú viac ako prijímajú, hrozí ďalší nárast nezamestnanosti v tomto roku až na 13,5 % [9].

Príliš veľký nárast nezamestnanosti bol výsledkom dlhodobého negatívneho vývoja a významného zníženia dynamiky ekonomického sektora. Z pohľadu najväčšieho nárastu úrovne nezamestnanosti v jednotlivých ekonomických činnostiach po nástupe finančnej a hospodárskej krízy bol najviac zaznamenaný v administratívnych činnostiach – 13,5 %, v priemyselnej výrobe – 12 %, pôdohospodárstve – 10,4 % a v ťažbe – 9,7 %. Na druhej strane došlo aj k zaznamenaniam nárastu zamestnanosti a to predovšetkým v odvetí odborných, vedeckých a technických služieb – 11,4 %, čo vyjadruje 3104 osôb a v informačnom – komunikačnom odvetí – 4,2 %, čiže 1158 osôb [9].

Výsledkom mnohých prognóz je neustále vysoká miera nezamestnanosti s predpokladanou výškou na úrovni 12,4 % na konci roka 2010. Prvé náznaky poklesu možno očakávať v rokoch 2011 až 2012. Odhady v miere nezamestnanosti sa na rok 2012 pohybujú okolo 11,4 %, čo ešte stále prevyšuje hodnotu pred recesiou o viac ako 20 % [10].

Podstatným determinantom vplyvujúcim na vývoj v oblasti zamestnanosti je najmä hospodársky rast v oblasti priemyslu a služieb. Nástroje používané orgánmi štátnej správy, ÚPSVR, na aktívnu politiku zamestnanosti majú obmedzenú účinnosť pri najpočetnejšej skupine nových nezamestnaných v dôsledku finančnej a hospodárskej krízy. Táto skupina sa radí medzi vekovo strednú generáciu s pomerne kvalitnou pracovnou silou. Jej zamestnanosť je úzko spätá s hospodárskou politikou, hlavne:

- efektívnejšími investičnými stimulmi,
- lepším využívaním a čerpaním zdrojov z európskych fondov,
- razantnejším vstupovaním do riadenia konkurzov cez reštrukturalizácie podnikom, cez Rady veriteľov a aktívnej účasti MS SR, MH SR a MP SR,
- prehodnotením využívania zákonom stanovených opatrení aktívnej politiky zamestnanosti a posilnenia tých, ktoré efektívnejšie riešia otázku nezamestnanosti,
- opätovným prehodnotením opatrení prijatých Radou pre hospodársku krízu z pohľadu zamestnanosti a ich posúdenia s Národným programom reforiem,
- zabráneniu inflácii prijímania dodatočných opatrení bez preskúmania a zhodnotenia ich vplyvu na zamestnanosť a vytváranie nových pracovných miest,

Pre konkrétnu ilustráciu môžeme uviesť príklad keď mnohé médiá priniesli správu, že Banská spoločnosť Siderit Nižná Slaná pôjde do konkurzu a približne 600 pracovníkov príde o prácu. Železnorudná baňa v gemerskom regióne mala dlhší čas finančné problémy, pre dlhy jej Slovenský plynárenský priemysel odstavil dodávky plynu a podnik zastavil prevádzku. Podnik patril k najväčším zamestnávateľom v okolí Rožňavy. V okrese podľa štatistiky Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny je bez práce 19,1 percenta ľudí. V dôsledku ďalšieho prepúšťania nezamestnanosť stúpila na viac ako 20 percent. Ani dnešné dni ešte nie sú potešujúce pre tento región. Auditorskými spôsobmi boli vypracované projekty na oživenie ťažby baní a ich rentabilitu. Ostáva nájsť vhodného investora, ktorému vláda poskytne priestor a určité istoty, aby nezamestnanosť bola eliminovaná a zároveň podnikateľský sektor priniesol vklad do daňovej pokladnice.

Situácia v oblasti zamestnanosti sa nevyvíja veľmi pozitívne. Počet voľných pracovných miest osciluje v rozpätí 5200 až 5300 s občasnými razantnejšími výkyvmi a celkový počet ohrozených pracovných miest v rámci hromadného prepúšťania sa od 3. týždňa 2010 neustále zvyšoval. V priebehu niekoľkých mesiacov síce nastal pokles nezamestnanosti, ale opäť vzrástol v mesiacoch ukončenia školského roku. V súčasnom období, mesiac október-november 2010, ktoré je označované ako výrazne krízové pre Írsko sa na Slovensko vrátilo 14 tisíc občanov SR, ktorí prišli o prácu v tejto krajine.

Záver

Za hlavné príčiny vzniku krízy môžeme považovať prudké zníženie hladiny úrokových sadzieb, benevolentný prístup domácich bánk pri poskytovaní úverov typu subprime klientom a spoliehanie sa na hodnotenia ratingových agentúr, pri úplnej absencii vlastných hodnotení a analýz klientov. Túžba po vlastnom bývaní bola taká veľká, že v kombinácii s nízkymi úrokovými sadzbami a pomerne ľahkou dostupnosťou úverov, má za následok príliš veľkú kreativitu pri poskytovaní hypoték. Nastala situácia, kedy banky predávali balíky týchto úverov iným inštitúciám, pritom dlhové papiere, ktoré boli bezprostredne naviazané na tieto návratne pôžičky, boli ponúkané a rozpredávané do celého sveta, čo spôsobilo presun krízy z oblasti nehnuteľnosti do celého sveta. Snahy predstaviteľov Fed-u a vlády USA o spomalenie neustále sa zhoršujúcich výsledkov indikátorov stavu ekonomiky viedli k spomaleniu rastu HDP. V súvislosti so zlou situáciou reagovali burzy po celom svete, čo spôsobilo nárast obchodu s nehnuteľnosťami.

V priebehu roku 2008 kríza nebola už len na pôde USA, ale postupne sa presúvala do vyspelých ekonomík po celom svete v podobe globálnej finančnej a hospodárskej krízy, ktorej následky sa v súčasnej dobe dajú len odhadovať. Medzi tieto ekonomiky môžeme zaradiť aj Slovensko. Na celej finančnej a hospodárskej kríze ja zaujímavé, že pochádza z najvyspelejšej ekonomiky sveta, zatiaľ čo doposiaľ boli všetky krízy úzko späté s rozvojovými alebo

nerozvinutými krajinami. Za pomerne zaujímavý fakt považujeme aj jej počiatočnú spojitosť s pozitívnymi javmi, za ktoré možno považovať napríklad inovácie na finančných trhoch.

Vodcovia všetkých krajín hľadajú „zázračný liek“ na všetky problémy spojené s krízou, ani jeden z nich však doteraz nenabral odvahy na rýdzo trhové riešenie problému. To spočíva vo voľnosti trhu, aby sám odpovedal na otázku kto skrachuje a kto bude pokračovať v činnosti. Z dlhodobej perspektívy sa to javí ako lepšie riešenie, než súčasné tlačenie enormného množstva peňazí do ekonomiky. To so sebou nesie aj pomerne dosť vysokú cenu. Za nadhodnotený životný štýl terajšej generácie bude nevyhnutne platiť generácia budúca, a to z jednoduchého dôvodu, dlh musí niekto skôr, či neskôr, zaplatiť.

Použitá literatúra

- [1] *Finančný slovník*. Praha 1973, s. 250,
- [2] Goldsmith, R.W.: *Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and behaviour of the Economy*, s. 42,
- [3] Musílek, P: *Analýza príčin a dôsledkov českej finančnej krízy v 90. Rokoch*, Praha, 2004,
- [4] Údaje prevzaté z http://www.federalreserve.gov/releases/h15/data/annual/H15_FF_O.txt
- [5] Údaje prevzaté z www.census.gov/foreign-trade/statistics/historical/gands.txt,
- [6] *Finančnú krízu nespôsobili len americké banky* [online]. 2008 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: <http://www.cas.sk/clanok/91152/financnu-krizu-nesposobili-len-americke-banky.html>,
- [7] *Finančná kríza* [online]. 2009 [cit. 2009-11-16]. Dostupný z WWW: http://www.euroactiv.sk/verzia-pre-tlac/zoznam_liniek/financna-kriza-000227,
- [8] *Analýza súčasného stavu a vývoja zamestnanosti, riziká vývoja zamestnanosti v ďalšom období, východiská a návrh opatrení pre podporu rastu zamestnanosti a zníženie nezamestnanosti* [online]. 2010 [cit. 2010-02-20]. Dostupný z WWW: [www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../\\$FILE/](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/.../$FILE/),
- [9] Kárász, P.: *Vplyv krízy na vývoj hospodárstva a trh práce na Slovensku* [online]. 2009 [cit. 2009-01-20]. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.sk/socialna-politika/analyza/vplyv-krizy-na-vyvoj-hospodarstva-a-trh-prace-na-slovensku-013909>

Kontaktná adresa

PhDr. Tatiana Soroková, PhD.
EkF TU Košice, Nemcovej 32, 042 00 Košice,
e-mail: tatiana.sorokova@tuke.sk